

Het domein van de Pastorie is al eeuwen verankerd in de dorpskern van Leke. Leke was midden 12de eeuw reeds een parochie, meer bepaald onder patronaatschap van de abt van de Sint-Pietersabdij van Gent (1145). Op de oudst bekende kaart van de regio (de 'Heraldische Kaart van het Brugse Vrije' van Pieter Pourbus en Pieter Claeissens - 1571) zijn de belangrijkste gebouwen van de dorpskern duidelijk te zien: een kasteelhoeve, de omwalde pastorie-site en de kerk met het kerkhof.

bron: RAB, Kaarten en plannen, nr. 842. Kaart met een kasteel, landerijen en boomgaard, de Drie Koten genaamd, te Leke, binnen de watering van Vladslo-Ambacht, in het bezit van de weduwe van de Wouwere, geboren Lebailly, erfgenaam van Joseph Lebailly en Antoine Lebailly, gemaakt door Jacques Dassonville, gezworen landmeter van het voormalige Brugse Vrije, 1797. 1 stuk

In 1797 werd door landmeter Jacques Dassonville, gezworen landmeter van het voormalige Brugse Vrije een 'Caerte figurative' gemaakt van het kasteel, de landerijen en boomgaard, genaamd *De Drie Koten*. Hierop is de pastorie duidelijk zichtbaar als volledig omwalde site, met een kruisvormig plan.

Ook op de Ferrariskaart uit 1771 was het domein al duidelijk weergegeven. Een oude structuur met *opperhof* en *neerhof* is nog zichtbaar. Binnen de omwalling is het hoofdgebouw en een secundair volume te zien. Het eiland was toegankelijk via twee 'bruggen'. Langs noordelijke zijde is er een duidelijke uitstulping zichtbaar, die op latere kaarten ook steeds aanwezig is. Ten noorden van de omwalling wordt een boomgaard gesuggereerd. Ook het kasteeldomein en het kerkgebouw met kerkhof zijn duidelijk weergegeven.

bron: Ferrariskaart - Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, 1771 - 1778

De 'Noordstraat' tijdens WO I (1916). De pastorie is duidelijk te zien, alsook een eerste koppel pilasters, dat er vandaag nog staat. Begin 1916 wordt de statige woning van Lisa Debeuckelaere (links) door Ortscommandant Sauer ingenomen als Commandatur. De pastoriwoning wordt de verblijfplaats van de hogere officieren. De beide percelen waren gescheiden door een hoge gemetste muur met steunberen; deze tuinmuur van de oorspronkelijke pastorietaan is vandaag nog grotendeels zichtbaar.

bron: privécollectie Declerck X., via stadsarchief Diksmuide

Op deze foto van de 'Noordstraat' tijdens het interbellum zijn grote verbouwingen aan het gebouw duidelijk te zien: de dakhelling van de zuidvleugel werd toen verhoogd. De pilasters aan straatzijde zijn vandaag begroeid met klimplanten, maar verder intact.

bron: privécollectie Declerck X., via stadsarchief Diksmuide

De voorhanden lijst van pastoren in Leke gaat terug tot het jaar 1500, toen Eerwaarde heer P.J. Coemans er de Sint-Niklaasparochie leidde. (Vandenbussche L., *Leke en zijn verleden*, 1978). Adriën Vandenbroucke is de laatste pastoor die in de pastorie woonde, tot 2007.

Een tweede koppel pilasters staat aan de binnenzijde van de omwalling. Het huidige toegangshekken dateert van 1899 en draagt het opschrift 'HVDB 1899', een handtekening van de lokale smid Henri Vandenbussche, in 1857 geboren te Pervijze. De nazaten van Henri wonen ook vandaag nog in Leke.

Majoor Hugo Freiherr Treusch von Buttlar-Brandenfels (1850-1917) en de luitenanten Schmidt en Kalhum (4de Ersatz Infanterie Regiment) voor de toegang van de pastorie. Luitenant Schmidt leunt op de borstwering van de brug.

bron: privécollectie Declerck X. en bouwhistorisch onderzoek Termote J.

De Duitse troepen vielen op 18 oktober 1914 Leke binnen. De bezetter beschermde zich in de Pastorie tegen granaatinslagen door de bouw van een scherm voor de zuidgevel van de oostelijke vleugel: de foto's van de officieren tonen de bouw van de versterking: een muur van zandzakken, beplankt en geschoord met boomstammen.

De bezetting van het Pastoriedomein tijdens WO I heeft ervoor gezorgd dat dit erfgoed nabij het front bewaard bleef en dat het vandaag beschouwd kan worden als het oudste gebouw van Diksmuide.

Majoor Hugo Freiherr Treusch von Buttlar-Brandenfels (1850-1917) en de luitenanten Schmidt en Kalhum (Reserve Ersatz Regiment 4, Infanterie) voor de toegang van de pastorie. Luitenant Kalhum leunt op de borstwering van de brug. Luitenant Schmidt was in 1915 Ortskommandant in Leke.

bron: privécollectie Declerck X.

Pastors waren bevoorrechte waarnemers om verslag te doen over de impact van de oorlog in hun parochies. Het oorlogsverslag van Pastoor Richardus Rouseré (pastoor te Leke van 1915-1920) besluit als volgt:

Leke, den 29 Juli 1919
Rouseré
Pastoor.
D. Rooter
Wijzer

bron: Rijksarchief

“Van 18 October 1914 tot 11 November 1917 heeft de bevolking van Leke, zonder buitengewone voorvallen, zeer veel geleden onder den oorlog: de brutale behandeling der Duitschers, roofzucht en plundering, aanhoudende bedreiging alles te moeten verlaten als uitwijkelingen, overlast van inquantiering, 3 jaren lang in doodsgevaar van het geschut (8 personen gedood en anderen gekwetst) buiten den last van gansch het bezette gebied: nochtans hadde men nog liever alles te lijden dan te moeten vluchten: het toppunt van het lijden voor de bevolking was den 19 augustus 1917 en den 12 november 1917, dagen van ons ballingschap.”

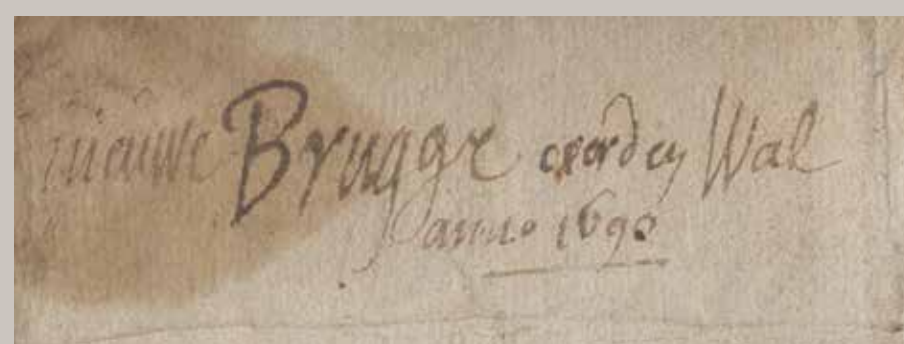
03 Bouwhistorisch onderzoek EN DE beschermde tuin

De omwalling

Eeuwenlang was de site omringd door een grote walgracht. In het Rijksarchief zit zelfs een gedetailleerd aanbestedingsdocument voor het bouwen van een nieuwe poort en 'Nieuwe Brugge over den Wal', anno 1690. Deze brug over het water was de hoofdtoegang tot het eiland en is op de oude kaarten telkens duidelijk aanwezig.

Op luchtfoto's uit 1916 is de natte gracht nog intact. Na WO I werd de omwalling voor ruim ¾ gedempt. De verbinding tussen pastorie en kerk was duidelijk zichtbaar, geflankeerd door een dubbele rij hoogstammigen. Recent werden nieuwe bomen aangeplant om deze verbinding zichtbaar te houden. De nieuwe tuinaanleg toont de situatie van voor WO I, mét omwalling: de oever werd na het bestuderen van historische plannen en kadastrale kaarten opnieuw gerealiseerd.

Draagvlak voor onderzoek

Ook het recente verhaal van deze site is bijzonder. Mede door enthousiaste, vastberaden Lekenaars werd na het overlijden van de laatste pastoor in 2007 door stad Diksmuide een bouwhistoricus aangesteld voor het bestuderen van de site, i.f.v. een mooie toekomst voor het geheel. Het bouwhistorisch onderzoek van Johan Termote vormt de basis voor het Gemeentelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (G.R.U.P.) dat de stad voor deze Pastoriesite liet opstellen.

Bouwfases

In het kader van de herbestemming van de site werd beslist om het gebouw terug te brengen naar de 18de eeuwse fase (T-vormig plan): aan de noordzijde werden de keuken en garage (n°4, 5, 6 en 7) afgebroken, aan de zuid-westkant werd de 'veranda' gedeeltelijk gesloopt.

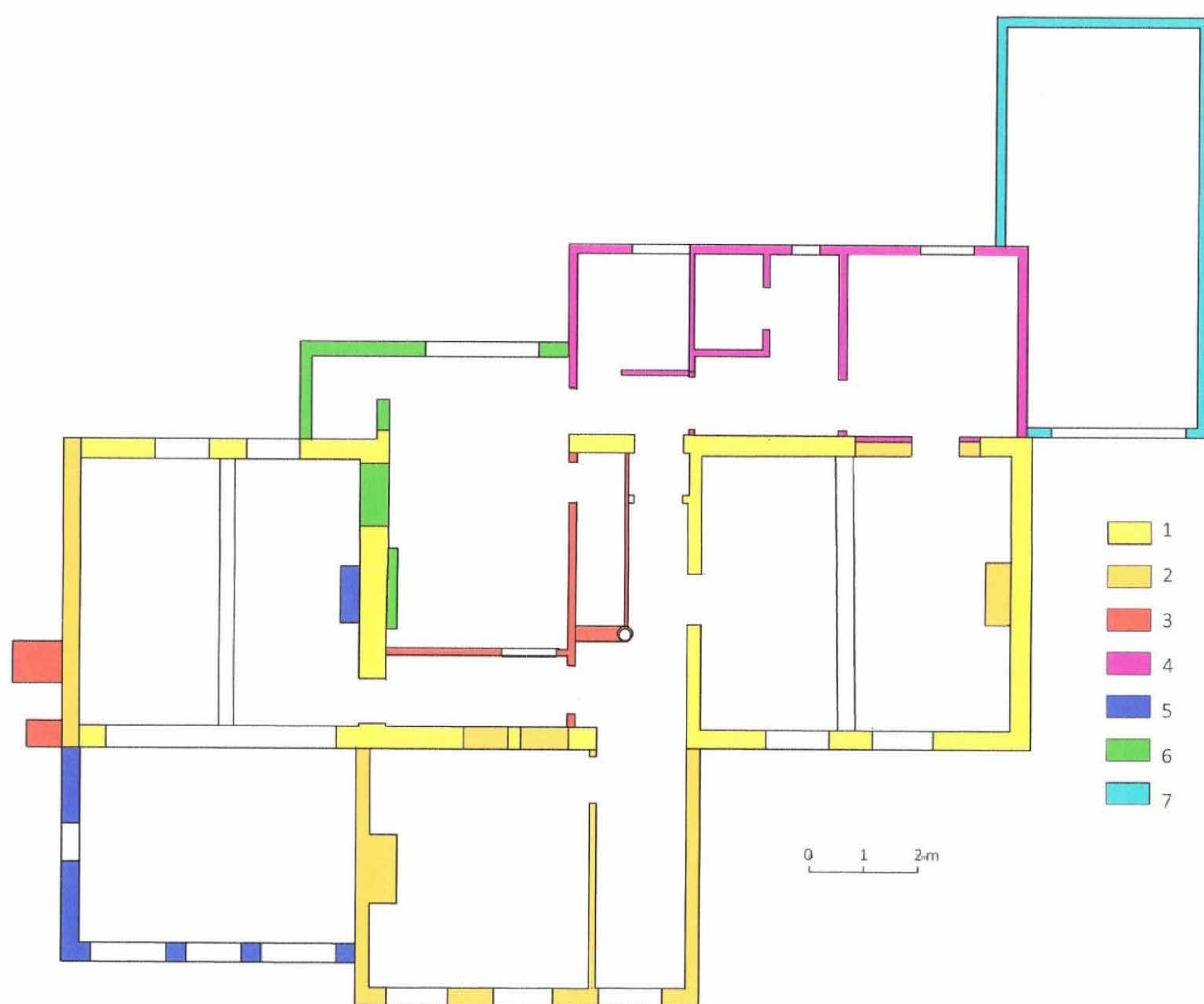

Fig. 24. Leke, pastorie, grondplan van gelijkvloerse verdieping met aanduiding van de bouwfases.

1. 16de-17de E. 2. 2de helft 18de E. 3. 1851-1866. 4. 1909. 5. 1911. 6. 1927-1928. 7. Na WOII.

bron: schema bouwfases gelijkvloers, bouwhistorisch onderzoek Johan Termote

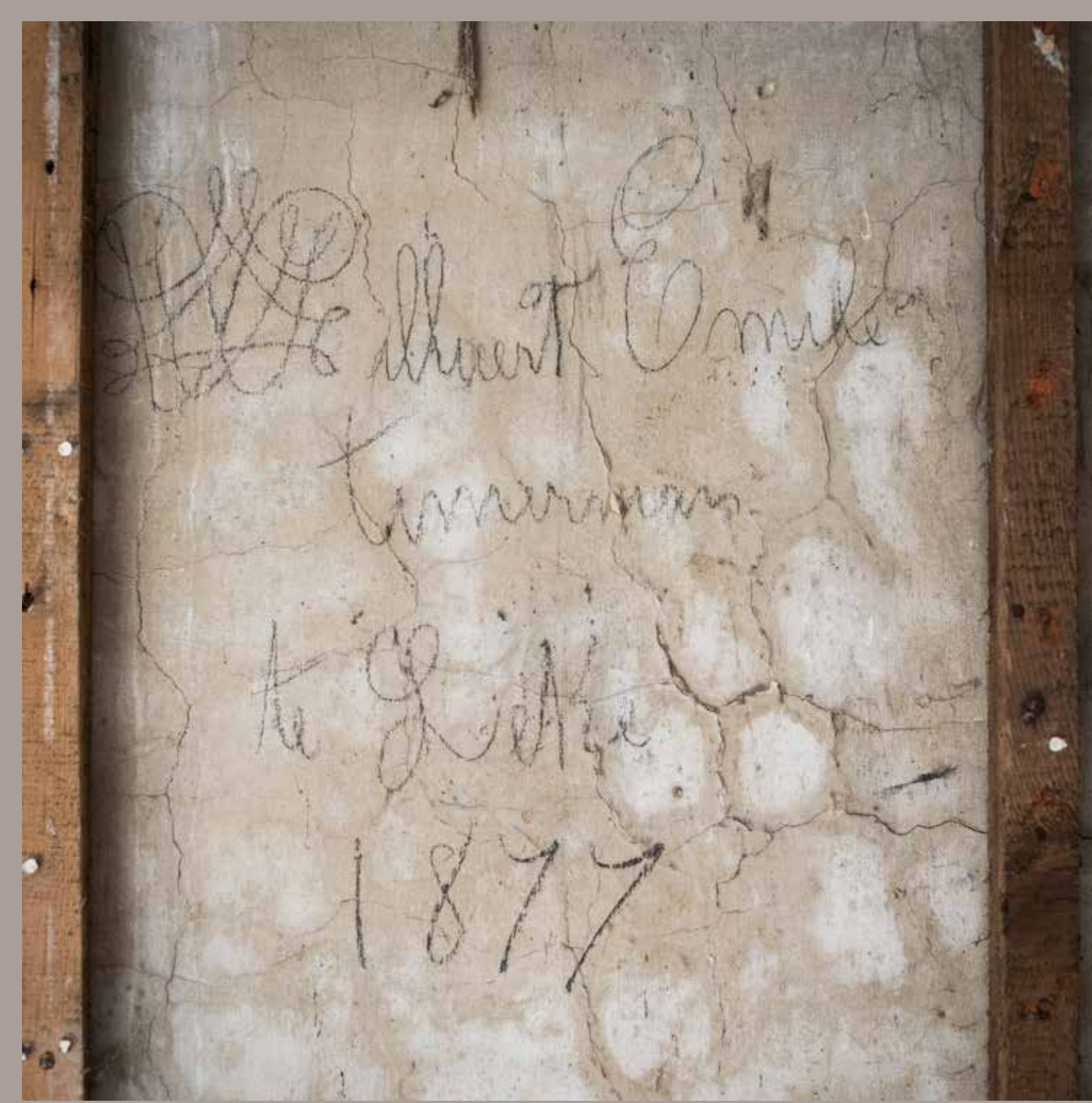
Biodiversiteit

De pastorietaanplant kent een mooie diversiteit aan oude plantensoorten, die zo veel mogelijk bewaard werden. Het domein vormt een groene oase in de dorpskern. Alle bomen in de tuin zijn bovendien beschermd. De veldesdoorn- en taxusstruiken op de oevers zijn in de loop van honderden jaren uitgegroeid tot grote bomen. In de herfst zijn er wel 10 soorten prachtige zwammen te zien, in de lente en zomer bruist het er van het leven: intussen zijn in de wal ook de oude bewoners terug te zien: kikkers, waterhoentjes, libellen etc. Blauwe windes en kippen hebben er hun stek gevonden en ook egels zijn er vaak te zien.

Ontdekkingen

Destructief onderzoek van specialisten gaf inzicht in de verschillende bouwfases, maar ook tijdens de verbouwingswerken werden wekelijks ontdekkingen gedaan, die het historisch belang nog versterken.

Vaak waren dat namen van (lokale) schrijnwerkers of opschriften met informatie over de herkomst van het hout. In wanden met houten stijlwerk werd veel gerecupereerd materiaal teruggevonden. Ook werden extra bouwfases ontdekt, die stevast gedocumenteerd werden en in het gebouw ook zichtbaar gemaakt worden.

Willaert Emile, timmerman te Leke, 1877

opschrift op onderzijde plankenvloer Odile Willaert 28/9/1928

In de agenda van Odile lezen we op 28/09/1928: "E.H. Pastoor, drijven planchee, 9 uren, 212 nagels."

balk uit roostering kelderplafond Ch. Vervenne, timmermansbaes, geboren te leke in 1830

Bij de sloop van de volumes aan noordzijde werden diverse gebogen streklagen zichtbaar, vroegere deuropeningen in het oudste deel van het gebouw. In de oostvleugel werd ook een impressionante boogdoorgang vrijgemaakt, die 270 à 300 jaar geleden dichtgemaakt was. Het gebogen metselwerk werd vakkundig gewapend en de boog is nu opnieuw prominent aanwezig op de noordgevel en in het interieur. Zelfs verschillende eeuwenoude lagen kalei zijn nog zichtbaar.

Hoewel de oude gevels onmogelijk zichtbaar konden blijven, werd de cementering die in de jaren '50 aangebracht werd, toch gedeeltelijk weggenomen. De onderliggende intacte sierpleister met natuursteenimitatie en getrokken voegen werd nauwgezet opgemeten en fotografisch gedocumenteerd.

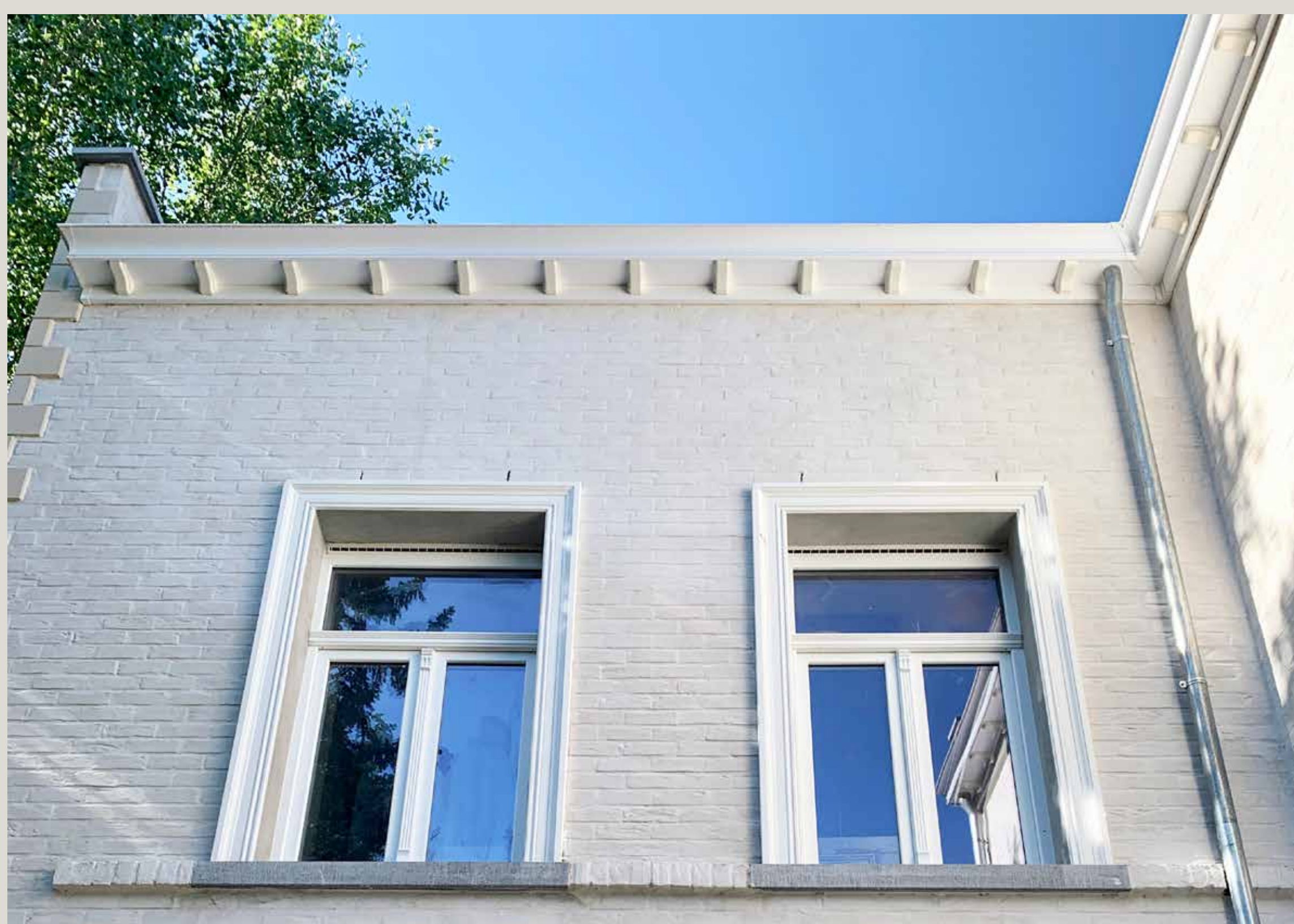
“Enkele jaren geleden raakten wij gefascineerd door het verhaal van dit eeuwenoud domein van d’Oude Pastorie in het pittoreske Leko. Met de hulp van eerdere naslagwerken, enthousiaste Lekenars en onder meer het bouwhistorisch onderzoek van J. Termote als basis, zetten we een masterplan op voor het behoud en de duurzame herbestemming van het geheel. Sinds de aanvang van het project hebben wij het als onze taak aangemeten om de authentieke elementen in de historische kern van dit dorp te bewaren voor de toekomst. Naarmate de studie en de werken vorderden, legden we een parel bloot.”

Laurenz Rabaut, 4/05/2022

Het is duidelijk dat de Pastorie in Leko het conserveren waard is. Om het project exemplarisch te maken als duurzame herbestemming, werd verbouwd met enkele belangrijke principes op het bord:

Hergebruik (i.p.v. herbouwen), reparatie en recuperatie van materialen

- behoud en bestendigen van de bestaande gebouwstructuur
- herstel van 18de eeuwse plafonds met kooflijsten
- hergebruik van oude massief houten plankenvloeren in rode den
- hergebruik van Belgische basèle tegels en carrara marmer
- hergebruik van dorpels in Belgische hardsteen
- hergebruik van de faiencetegels in de inkomhal
- hergebruik van originele gevelankers

Opwaarderen met respect voor de erfgoedwaarde

- In het interieur werden verschillende bouwfasen zichtbaar gemaakt. Deze geven de bezoeker zicht op de evolutie die het gebouw gekend heeft.
- De nieuwe inbreng contrasteert met de authentieke elementen en legt de focus op het erfgoed. Dit is te zien in het interieur, maar ook op de gevels: bestaande gevelopeningen zijn voorzien van klassiek wit gekleurd buitenschrijnwerk, terwijl nieuwe openingen in het zwart uitgevoerd werden.
- reconstructie van de typerende raamomlijstingen op de zuidgevels, incl. klassieke bakgoot met gearticuleerd gootklossen
- hergebruik van de tegels uit de ‘veranda’ op het zuid-west terras
- detail van de nieuwe gebouwsokkel met horizontale belijning, ontworpen als verwijzing naar de originele sokkel
- Met het nieuwe gebouw aan de noordzijde wordt de intacte zuidgerichte tuin maximaal bewaard en kan toch voldoende berg- en werkruimte voorzien worden. De nieuwe toegang wordt geaccentueerd door een overdekte gaanderij, met zicht op tuin en pastorie.

beeld architecten Rabaut, juli 2020

Polyvalent gebruik

Het gebouw omvat een woning én een publieke functie. Na jaren in verval wordt de pastorie opnieuw een ontmoetingsplaats:

- Op weekdays is het gebouw een **werkomgeving**. De locatie zal voor eender wie (zelfstandigen, freelancers, verenigingen, bedrijven, families, werkgroepen etc.) fungeren als een rustige plek om te werken, overleggen, studeren, vergaderen, netwerken en meer.
- Tijdens weekends worden het gebouw en de historische tuin gebruikt als **evenementenlocatie** voor zowat elke gelegenheid. Door de specifieke plan-layout werd het geen alledaagse feestzaal: de oorspronkelijke ruimtes bleven duidelijk zichtbaar en de eigenheid van de woning is hiermee bewaard.

